

Siniša Perić

ZAŠTITNO ISKOPAVANJE NA NEKROPOLI SA STEĆCIMA »RIMSKO GROBLJE« U SELU LOZNICA

Prilikom rekonstruisanja puta Bratunac—Skelani, kod Lozničke rijeke, nova trasa puta prolazila je preko južnog dijela nekropole. Zbog toga je morala da usledi brza intervencija kako bi se nadgrobni spomenici dislocirali, a grobovi ispod njih ispitali. Dislocirana su 33 spomenika, a ukupno je ispitano 27 grobova (T. I, sl. 1). Ostali grobovi nisu mogli da se konstatuju, jer je verovatno prilikom gradnje stare trase puta bilo pomeranja izvesnog broja spomenika, kojom prilikom su grobovi verovatno uništeni. Radovi su trajali od 24. do 29. IV 1975. godine.

Nekropola se nalazi na ušću Lozničke rijeke u Drinu, na levoj obali nizvodno, na manjoj zaravni, odakle počinje da se prostire široko polje prema Bjelovcu i Voljevici, a na desnoj strani puta Bratunac—Skelani.

Za ovu nekropolu Č. Truhelka je pretpostavljao da je rimska, jer većinu nadgrobničkih spomenika čine antičke spolije, dobro otesani kvadri, delovi od stubova i kapiteli.¹

Grobovi su ukopavani u šljunkovit nanos po nekom planu, tako da su po svojoj dužini orijentisani u pravcu istok—zapad, a postavljeni su u neke redove po pravcu sever—jug (vidi skicu 1).

Pokojnici su sahranjivani u proste grobove bez drveta i kamena, u grobove u kojima je ustanovljena upotreba drveta i u grobove u kojima je upotrebljavan kamen.

Opis grobova

Grob 1

Od skeleta očuvani su delovi lobanje i kosti potkolenice. Levo i desno od ostataka skeleta otkopani su delovi ugljenisanih daski. Po površini uz ivicu groba je red rečnih oblutaka. Dužina groba je 1,90 m, širina 0,80 m, a dubina 1,20 m. Orijentacija istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 2

Od skeleta očuvani su lobanja i jedna potkolenica. Na dnu groba, oko pokojnika, pronađeni su ostaci ugljenisanog drveta. Na po-

vršini uz ivicu groba je red krupnijih, rečnih oblutaka. Dužina groba 2,20 m, širina 0,90 m, dubina 1,40 m. Orijehtacija istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 3

Skelet je relativno dobro očuvan. Pokojnik je položen na leđa sa rukama postavljenim u predelu karlice. Dužina groba 2,00 m, širina 0,90 m, dubina 1,20 m. Orijehtacija istok—zapad sa pogledom na istok (T. I, sl. 2).

Grob 4

Očuvana je samo lobanja. Kod pokojnikovih nogu bio je veći rečni oblatak. Na površini, ivicom groba je red rečnih oblutaka. Orijehtacija istok—zapad, sa pogledom na istok. Dužina groba 2,00 m, širina 0,80 m, dubina 1,30 m.

Grob 5

Očuvana je samo lobanja. Na površini uz ivicu rake nalazi se niz krupnijih rečnih oblutaka. Orijehtacija istok — zapad sa licem prema istoku. Dužina groba 1,90 m, širina 0,75 m, dubina 1,15 m.

Grob 6

Očuvana samo lobanja. Orijehtacija istok—zapad sa licem prema istoku. Dužina groba 2,00 m, širina 0,85 m, dubina 0,95 m.

Grob 7

Skelet je slabo očuvan. Položen je na leđa s opruženim rukama. Sa strane skeleta i odozgo otkopani su ostaci ugljenisanog drveta. Na površini, na čeonim stranama groba, nalazi se red kamenih oblutaka. Skelet je orijentisan u pravcu istok—zapad sa licem prema istoku. Dužina groba 2,10 m, širina 0,85 m, dubina 1,40 m (T. II, sl. 1).

Grob 8

Skelet je dobro očuvan, osim lobanje. Položen je na leđa sa prekrštenim rukama na grudima. Na grudima je pronađen deo bakarnog novčića. Dužina skeleta 1,80 m. Orijehtacija istok—zapad. Dužina groba 1,80 m, širina 0,60 m, dubina 1,00 m (T. II, sl. 2).

Grob 9

Skelet je istrunuo. Po površini uz ivicu groba je red rečnih oblutaka. Dužina groba 2,15 m, širina 0,70 m, dubina 0,80 m.

Grob 10

Očuvana je samo lobanja. Dužina groba 1,90 m, širina 0,60 m, dubina 1,10 m. Orijehtacija istok—zapad.

Grob 11

Očuvana lobanja. Grob na površini oivičen je redom rečnih oblutaka. Orijehtacija istok—zapad. Dužina groba 2,20 m, širina 0,70 m, dubina 1,20 m.

Grob 12

Očuvana lobanja. Dužina groba 1,90 m, širina 0,70 m, dubina 1,10 m. Orijentacija istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 13

Očuvana lobanja. Dužina groba 1,85 m, širina 0,60 m, dubina 0,90 m. Orijentacija istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 14

Očuvana lobanja. Na čeonim stranama groba, na površini, red je krupnijih rečnih oblutaka. Dužina groba 2,00 m, širina 0,85 m, dubina 1,00 m. Orijentacija istok—zapad, sa licem prema istoku.

Grob 15

Skelet je istrunuo. Na površini, na čeonj strani iznad glave, red je nekoliko krupnijih rečnih oblutaka. Dužina groba 2,00 m, širina 0,80 m, dubina 1,30 m.

Grob 16

Skelet je relativno dobro očuvan. Položen je na leđa sa prekrštenim rukama na grudima. Na dnu, kod nogu, nalazi se rečni oblutak. Lijevo i desno od kostura pronađeni su ostaci ugljenisanog drveta. Sačuvana dužina skeleta je 1,50 m. Orijentisan je u pravcu istok—zapad sa licem prema istoku. Dužina groba 2,15 m, širina 0,90 m, dubina 1,20 m.

Grob 17

Skelet je slabo očuvan. Položen je na leđa s opruženim rukama. Očuvana dužina skeleta je 1,70 m. Dužina groba je 2,00 m, širina 0,85 m, dubina 1,10 m. Orijentacija skeleta istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 18

Očuvana lobanja. Dužina groba 2,00 m, širina 0,85 m, dubina 1,10 m. Orijentacija istok—zapad.

Grob 19

Očuvani delovi potkoljenice. Na čeonim stranama groba, na površini, red je od krupnijih rečnih oblutaka. Dužina groba 2,00 m, širina 0,85 m, dubina 1,50 m.

Grob 20

Skelet istrunuo. Na površini grob oivičuje red rečnih oblutaka. Na dnu groba pronađena je srebrna naušnica sa tri jagode i kruško-lidikim privjeskom koja je urađena u tehnici livenja, lijepljena, filigrana i granulacije (slika 1).

Dužina groba 1,80 m, širina 0,90 m, dubina 1,20 m.

Grob 21

Otkopan je samo deo groba jer je iznad njega rasla jabuka.

Grob 22

Dvojni grob. Od jednog skeleta očuvana je samo lobanja. Drugi skelet je djelimično očuvan. Položen je na leđa. Dužina skeleta je 1,50 m. Dužina groba je 2,00 m, širina 0,90 m, dubina 1,10 m. Skelet je orijentisan u pravcu istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 23

Skelet je dobro očuvan. Položen je na leđa sa rukama prekrštenim na grudi. Na dnu groba u predelu karlice, levo od skeleta, otkopan je krupniji rečni oblutak. Na površini uz ivicu groba je red krupnijih rečnih oblutaka. Očuvana dužina skeleta je 1,75 m. Dužina groba je 2,10 m, širina 0,80 m, dubina 1,20 m. Orijehtacija skeleta je istok—zapad sa licem prema istoku.

Grob 24

Skelet je loše očuvan. Položen je na leđa sa rukama prekrštenim na grudi. Na površini uz ivicu groba je red krupnijih rečnih oblutaka. Očuvana dužina skeleta je 1,70 m. Orijehtisan je u pravcu istok—zapad sa licem prema istoku. Dužina groba je 1,90 m, širina 0,85 m, dubina 1,30 m.

Grob 25

Skelet je dobro očuvan. Položen je na leđa sa rukama prekrštenim na grudi. Na čeonim stranama groba, na površini jesu po dva krupnija oblutka. Dužina skeleta je 1,90 m. Orijehtisan je u pravcu istok—zapad sa licem prema istoku. Dužina groba je 2,10 m, širina 0,90 m, dubina 1,10 m.

Grob 26

Očuvana samo lobanja. Dužina groba 2,05 m, širina 0,90 m, dubina 1,15 m.

Grob 27

Očuvana lobanja. Uz ivicu groba na površini je red rečnih oblutaka. Orijehtacija istok—zapad sa licem prema istoku. Dužina groba je 1,95 m, širina 0,95 m, dubina 1,20 m.

Grobovi bez kamena i drveta na otkopanom dijelu nekropole su najbrojniji (grobovi: 3, 6, 8, 10, 12, 13, 17, 18, 22), pravouganog su oblika i ukopani na raznim dubinama, od 0,90 m do 1,20 m. Lj. Karaman je smatrao da ovakav tip grobova pripada prethrišćanskom periodu, jer ih je u Dalmaciji i Posavskoj Hrvatskoj bilo u malom broju. Na osnovu nalaza u ovakvim grobovima u Trilju, Biskupiji i Velikoj Gorici datirao ih je u VII vijek.² Ovaj tip grobova, po Karamanu, javlja se samo van teritorije Dalmatinske Hrvatske i poslije XI vijeka.³ Kasnije je i na nekropolama Dalmacije ovakav tip gro-

bova otkopan, kao u Brzanima,⁴ u Maljkovu i Lopuškoj glavici, i vremenski su datirane u vremenu od XII do XV veka. Ovakav tip grobova konstatovan je i na drugim srednjovekovnim nekropolama kod nas, kao na primer, u Junuzovićima,⁷ Mogorjelu,⁸ Mihaljevićima,⁹ Mirijevu,¹⁰ Brestoviku,¹¹ Nišu,¹² na nekropolama u Bledu.¹³ Na nekropoli u Grborezima ovakav način ukopavanja je najbrojniji i na osnovu nalaza datirana je u vreme od XII do XV veka.¹⁴ Ovakvi grobovi konstatovani su i u Demir-kapiji,¹⁵ Brznoj Palanci¹⁶ i Velikom gradu.¹⁷

Upotreba daske na ovoj nekropoli zastupljena je u četiri groba (1, 2, 4, 16). U tri groba tragovi ugljenisanog drveta nađeni su bočno od skeleta, a u jednom grobu nađeni su iznad skeleta. Kako nisu nađeni gvozdeni klinci, daske su, verovatno, služile za oblaganje pokojnika nakon polaganja u grob; u jednom slučaju daska je služila kao pokrov, a iznad nje je došla zemlja.

O upotrebi daske prilikom sahranjivanja pokojnika na našim srednjovekovnim nekropolama postoji više mišljenja. Karaman smatra da su dasku Sloveni upotrebljavali van Dalmatinske Hrvatske u prethrišćanskom periodu, da je drveni sanduk počeo da se koristi od XI veka i smatra da je pokojnik bio prvo polagan na голу zemlju, a da je kasnije stavljan u obloge od kamenih ploča.¹⁸ Na nekropolama u Majdanu i Glavičinama ostaci drveta nisu nađeni, kao ni na nekropolama u Lopuškoj glavici ni na nekropoli Greblje u Malkovu.¹⁹ Korošec smatra da je upotreba daske počela u X vijeku.²⁰ Upotreba daske prilikom sahranjivanja pokojnika konstatovana je na mnogim našim srednjovekovnim nekropolama, kao u: Grborezima, nekropoli koja je na osnovu nalaza datirana u period od XII—XV veka,²¹ Mihaljevićima,²² zatim na nekropolama u Bledu,²³ Ptuju,²⁴ Brestoviku,²⁵ Dobrači,²⁶ Sultanovićima,²⁷ Demir-kapiji.²⁸ Prilikom revizionih iskopavanja u Biskupiji Gunjača je našao ostatke drveta, gvozdene klince i mamuze iz X — XI veka.²⁹ Na otkopanom delu nekropole konstatovana je upotreba kamena prilikom sahranjivanja pokojnika i to u dve varijante. U prvoj varijanti bili bi grobovi u kojima je kamen stavljan kraj pokojnika, levo od skeleta (grob 23), i kraj pokojnikovih nogu (u dva groba — 4, 16); grobnu raku na površini oivičuju red rečnih oblutaka ili su obluci na čeonim stranama groba: u jednom grobu (16) pronađeni su ostaci ugljenisanog drveta. U drugu varijantu spadali bi grobovi kod kojih se samo na površini uz ivicu grobne rake nalazi red rečnih oblutaka, ili su obluci bili jedino na čeonim stranama groba. Grobovi ovoga tipa, sa kamenom kraj pokojnika i na površini, ukopani su na različitim dubinama, od 0,80 m do 1,50 m. Najveći broj grobova kopan je do dubine od 1,20 m.

Upotreba amorfnog kamena i opeke pri sahranjivanju pokojnika konstatovana je na mnogim našim srednjovekovnim nekropolama. Na nekropoli u Grborezima otkopano je 10 grobova u kojima je upotrebljen po jedan kamen.³⁰ Upotreba amorfnog kamena ili ko-

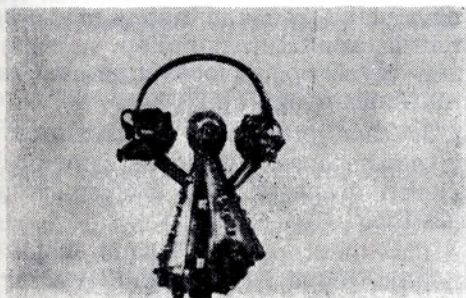
mada opeka, ili kombinacija jednih i drugih, prilikom sahranjivanja pokojnika konstatovana je i na nekropolama u Dobrači,³¹ na Doničkom brdu,³² u Brznoj Palanci,³³ na Velikom gradcu,³⁴ na lokalitetu Greblje u Maljkovu,³⁵ na nekropoli u Nišu,³⁶ na nekropoli Idače u Prahovu,³⁷ na nekropoli kod crkve sv. Petra kod Novog Pazara.³⁸ I na nekropoli u Demir-kapiji otkopano je nekoliko grobova u kojima su pokojnici bili ograđivani amorfnim kamenom.³⁹ Na jednom grobu na Velikom gradu, na površini uz ivicu grobne rake nalazi se red horizontalno poredanog amorfnog kamena, i D. Minić smatra da se ovde radi o obeležavanju groba.⁴⁰ Upotrebu kamena na ivici rake, na površini, i na našoj nekropoli mogli bismo da smatramo prvim obeležavanjem groba, a tek kasnije bi došao nadgrobni spomenik u vidu stećka ili običnog amorfnog kamenog belega. Kameni bezi su ovde od rečnih oblutaka većih dimenzija, kakvih i danas ima u Drini, i postavljeni su iznad pokojnikove glave. Na nekropoli u Brestoviku konstatovana su dva drvena belega,⁴¹ a na nekropoli u Stubli kod Leskovca jedan drveni beleg iz XV veka.⁴²

Na našoj nekropoli otkopan je i jedan dvojni grob (22). Pored relativno dobro očuvanog skeleta, pronađena je još jedna lobanja. Da li se u ovom slučaju radi o naknadnom ili istovremenom ukopavanju, teško je šta konkretnije reći. U prilog mišljenja o istovremenom sahranjivanju oba pokojnika govori činjenica da su lobanje otkopane na istoj dubini i na istoj su visini u grobu. Pokojnici su još sahranjeni u običnu grobnu raku bez upotrebe drveta ili kamena. Pojava sa dva ili više ukopa u jednom grobu konstatovana je i na drugim našim srednjovekovnim nekropolama. Na nekropoli Grborezi otkopana su 152 groba sa dva i više ukopa.⁴³ Na nekropoli u Mihaljevićima otkopano je 5 dvojnih grobova,⁴⁴ zatim na nekropolama na Bleđu i u Ptuju,⁴⁵ na nekropoli u Maljkovu otkopano je 48 ovakvih grobova,⁴⁶ zatim u Brnazima,⁴⁷ na Lopuškoj glavici,⁴⁸ u Mirijevu,⁴⁹ Brestoviku,⁵⁰ na Velikom gradcu,⁵¹ u Dobrači,⁵² Demir-kapiji,⁵³ Nišu,⁵⁴ na Majdanu su ovakvi grobovi izuzetni,⁵⁵ dok je na Glavičinama bilo 11 dvojnih grobova.⁵⁶

Pokojnici su prilikom ukopavanja na ovoj nekropoli polagani na leđa u opruženom položaju, sa nogama okrenutim na istok, a glavom na zapad i licem prema istoku. Položaj ruku ustanovljen je u sedam grobova, jer su kod ostalih, osim lobanje, kosti istrunule; kod pet pokojnika ruke su prekrštene na grudima, jedan je sa rukama u predelu karlice, a jedan s opruženim rukama. Lj. Karaman, J. Korošec i M. Garašanin — J. Kovačević su mišljenja da je većina umrlih sahranjivana s opruženim rukama,⁵⁷ što se ne bi moglo uzeti kao pravilo, jer je na mnogim našim srednjovekovnim nekropolama položaj ruku različit. Ovakva je situacija na nekropoli u Grborezima,⁵⁸ Mihaljevićima,⁵⁹ Mirijevu.⁶⁰ Na nekropolama na Bleđu položaj pokojnikovih ruku je različit.⁶¹ U Brestoviku su sahranjivani i s opruženim i s prekrštenim rukama,⁶² a nekropolama Dalmacije ruke su im opružene, osim na nekropoli u Maljkovu.⁶³ Na nekropoli u

Dobrači ruke pokojnika prekrštene su bile na trbuh i grudi,⁶⁴ na nekropoli u Nišu takođe je različit položaj ruku.⁶⁵ Na nekropoli na Velikom gradcu preovlađuju grobovi s pokojnicima prekrštenih ruku u predjelu karlice i na grudi, dok ih je manje s opruženim rukama.⁶⁶ Na Doničkom brdu položaj ruku je različit,⁶⁷ a i u Demir-kapiji.⁶⁸

Od 27 otkopanih grobova samo su u dva pronadjeni nalazi, i to u grobu 8 deo bakarnog novčića, a u grobu 20 naušnica sa tri jagode i kruškolikim priveskom. Bočna jagoda kod petlje i kruškasti privesak su oštećeni (slika 1).

Sl. 1. Naušnica

Cela naušnica bogato je ukrašena tehnikom filigrana i granulacije, i izrađena je od srebra. Karičica je nepravilnog, kružnog oblika. Donji deo karičice, na kome su pričvršćene bočne jagode i kruškoliki privesak, četvrtastog je preseka. Jedan kraj karičice završava se petljom u vidu slova S, a drugi kukicom za pričvršćivanje. Bočna jagoda i srednja u istoj su visini, ali je srednja jagoda pričvršćena na gornjem delu kruškolikog priveska. Bočna jagoda, koja nije kod petlje, na gornjem delu je pričvršćena navojem tanke srebrne žice. Deo karičice između bočnih jagoda i kruškolikog priveska ukrašen je navojima tanke srebrne žice. Navoj je po sredini izljebljen laganim pritiskom. Jagode i kruškoliki privesak izrađeni su od tankog srebrnog lima u tehnici iskucavanja i nalepljivanja. Jagode su sastavljene od dve polulopte. Kruškasti privesak sastoji se od četiri reznja, dok je peti u sredini između spoljašnjih. Svi reznjevi završavaju se poluloptama. Bočne jagode ukrašene su kružićima od tanke srebrne žice, unutar kojih je po jedno zrnce granulacije. Srednja jagoda je bez ukrasa. Na spoljašnjim reznje-

vima kruškolikog priveska bočno su nalepljene tanke srebrne žice koje se spajaju na vrhu polujagoda i čine polje unutar koga su kružići od tanke žice, u koje su umetnuta zrnca granulacije. Polujagode su takođe ukrašene kružićima, krstasto postavljenim, unutar kojih su zrnca granulacije. Na vrhu polujagoda su navoji od tanke žice u vidu opruge. Ovakvi opružasti navoji su, po dva, na sastavu režnjeva.

Naušnice ovoga tipa za sada su najbrojnije sa nekropole Grborezi, ukupno je pronađeno 11 naušnica. Š. Bešlagić ih naziva »naušnice sa dvije jagode i kruškastim privjeskom« i svrstava ih u tri varijante.⁶⁹ Osim na Grborezu, u Bosni je ovakav tip naušnice pronađen u Prisoju kod Duvna,⁷⁰ Crkvenici kod Doboja⁷¹ i Tešnju.⁷²

I na nekropolama Dalmacije pronađene su naušnice ovoga tipa. Sa nekropole Greblje u Maljkovu potiče par naušnica kod kojih karičice imaju S završetak⁷³ kao kod našeg primerka. Po jedan primerak je iz Kapitula kod Knina, Solina i fragmenat naušnice iz Plavnog.⁷⁴ Prilikom revizionog iskopavanja na Crkvini u Biskupiji pronađen je par naušnica ovoga tipa.⁷⁵

U Srbiji su do sada pronađene tri naušnice ovoga tipa. Kod Čačka pronađena naušnica sa kolutićima između jagoda i kruškolikog priveska,⁷⁶ jedan primerak je iz Bačkog Despotovca,⁷⁷ a jedan sa nepoznatog nalazišta.⁷⁸

Za datiranje naše nekropole ne bismo mogli da se poslužimo načinom sahranjivanja, jer ako bismo uzeli u obzir pretpostavku da su prosti grobovi najraniji, a da oni s upotrebom amorfnog kamena oko pokojnika čine prelazak ka grobovima od kamenih ploča, to bismo ovu nekropolu morali široko da datiramo. Ali kako se pojava stećaka stavlja u XIII vek, a naša je nekropola sa stećcima, to bi početak naše nekropole bio u XIII veku i trajala bi do kraja XV veka. Iz ovoga bismo zaključili da su prosti i grobovi u kojima je upotrebljavan kamen i drvo bili istovremeni,⁷⁹ a da se pri ukopavanju pokojnika upotrebljavao priručni materijal, u ovom slučaju rečni obluci većih dimenzija. I za nadgrobne spomenike služio je priručni materijal jer na nekropoli je manji broj pravih stećaka, sljemenika ili sanduka, uglavnom su to antičke spolije, delovi od neke rimske građevine ili rečni obluci većih dimenzija. Antički materijal verovatno potiče iz Voljevice, jer se na ulivu Voljevičke reke u Drinu nalaze antički lokaliteti Gradovi i Kremenjača.⁸⁰

Za bliže datiranje nekropole mogla bi da nam posluži naušnica sa tri jagode i kruškolikim priveskom. Ovaj tip naušnica, po svom obliku i izradi, najbliži je naušnicama sa tri jednake jagode čija se upotreba vremenski stavlja u period od IX do XIV veka, a ove sa kruškastim priveskom čine kasniju varijantu trojagodastih naušnica.⁸¹ Zatim, kao i naša naušnica, par naušnica iz Maljkova ima petlju u vidu slova S, a nekropola je datirana u vreme od XII—XV veka.⁸² Š. Bešlagić je naušnice ovoga tipa, iz Grboreza, datirao u vreme od XII—XV veka.⁸³ Po nalazu iz B. Despotovca ove na-

ušnice J. Kovačević naziva »despotovačkim tipom«, i na osnovu nalaza novca u grobovima od XIV do XV veka datirao ih je u isto vreme.⁸⁴ Sa čačanskim primerkom naušnica pronađen je i novac cara Dušana.⁸⁵ Na osnovu iznetih činjenica, naša bi naušnica mogla vremenski da se datira u period od XIII do XV veka, a samim tim i čitavu nekropolu možemo da stavimo u isti vremenski period.

NAPOMENE:

- 1 Ć. Truhelka, Rimska cesta u ktoru srebreničkom, GZM, knjiga I, 1891, 252, i bojanovski, arheološko-egipatske bilješke sadrine, članci i građa knj. VII. st. 46. Tuzla, 1967.
- 2 Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihać« u Mravincima i starohrvatska groblja, Rad JAZU, knj. 268, Zagreb, 1940, 24 — 25.
- 3 Isti, n. d., 25
- 4 S. Gunjača, Novi naučni rezultati u hrvatskoj, Zagreb, 1958, 24.
- 5 D. Jelovina, Kasnosrednjevekovna nekropola »Grebļje« u selu Maljkovu, Starohrvatska prosvjeta, III serija sv. 7, Zagreb, 1960, 257.
- 6 S. Gunjača, Starohrvatska crkva i groblje na Lopuškoj glavici u Biskupiji kod Knina, Starihrvatska prosveta, III. serija, sv. 3, Zagreb, 1954, 23.
- 7 P. Korošec, Vračko, Ranosrednjevekovni nalaz u Junuzovićima, GZM Sarajevo, 1942, 271.
- 8 I. Cremošnik, Nalaz nakita u srednjevekovnoj zbirci Zemaljskog muzeja u Sarajevu, GZM, nova serija, sv. IV, Sarajevo, 1951, 264
- 9 N. Miletić, Nekropola u selu Mihaljevićima kod Rajlovca, GZM, nova serija, sv. XI, Sarajevo, 1956. 34 — 35.
- 10 M. Bajalović — Birtašević, Srednjovekovna nekropola u Mirijevu, Beograd, 1960. 9 — 10.
- 11 M. Ćorović — Ljubinković, Dosadašnja iskopavanja na Brestoviku, Zbornik radova Narodnog muzeja, I, Beograd, 1958, 327.
- 12 S. Ercegović — Pavlović, Srednjevekovna nekropola u Nišu, Starinar, nova serija, knj. XXIV — XXV, 1973 — 1974, Beograd, 1975, 83.
- 13 I. Kastelac, Slovanska nekropola na Bledu. Ljubljana, 1960, 10; A. Valeč, Slovanska nekropola na Blejskom gradu, Ljubljana, 1964, 8.
- 14 Š. Bešlagić, Grborezi, srednjovjekovna nekropola, Sarajevo, 1966. 57—58.
- 15 B. Aleksova, Prosek — Demir kapija slovenska nekropola i slovenske nekropole u Makedoniji, Tom I, Skopje — Beograd, 1966, 24. T. IV — 14—17.
- 16 S. Ercegović — Pavlović, Prilog proučavanju srednjevekovnih nekropola u istočnoj Srbiji, Starinar, nova serija, knj. XVII 1966, Beograd, 1967, 144.
- 17 D. Minić, Srednjevekovna nekropola na Velikom Gradcu kod Donjeg Milanovca, Starinar, nova serija, knj. XX — 1969, Beograd, 1970, 235.
- 18 Lj. Karaman, n. d., 26.
- 19 S. Gunjača, n. d., 25; D. Jelovina, n. d., 258.
- 20 J. Korošec, Uvod u materijalno kulturno Slovanov zgodnjeg srednjeg veka, Ljubljana, 1952, 88.
- 21 Š. Bešlagić, n. d., 58.
- 22 N. Miletić, N. d., 24.
- 23 J. Kastelic — B. Škerl, Slovanska nekropola na Bledu, Ljubljana, 1950, 23.
- 24 Staroslovansko grobišće u Ptujskom gradu, Ljubljana, 1952, 33 — 34.
- 25 M. Ćorović — Ljubinković, Dosadašnja iskopavanja na Brestoviku..., Beograd, 1958, 326.
26. M. Garašanin — D. Garašanin, Srednjovekovno srpsko groblje u Dobrači, Starinar, nova serija, knj. V — VI 1954/1955, Beograd, 1956, 193.

- 27 I. Čremošnik, Nalaz srednjovekovnih mamuza iz Sultanovića, GZM, sveska IV, Sarajevo, 1951.
- 28 B. Aleksova, n. d., 27.
- 29 Lj. Karaman, O reviziji iskopina u Biskupiji kod Knina, Starohrvatska prosvjeta, III serije, sveska 4, Zagreb, 1955, 211 — 212.
- 30 Š. Bešlagić, n. d., 60.
- 31 M. Garašanin — D. Garašanin, n. d., 193.
- 32 D. Petrović, Srednjovekovna nekropola na Donićkom brdu, Starinar, knjiga XIII — XIV/1962 — 1963, Beograd, 1965, 281.
- 33 S. Ercegović — Pavlović, Prilog proučavanju srednjovekovnih nekropola... Starinar, knj. XVII — 1966, Beograd, 1967, 144.
- 34 D. Minić, n. d., 235 — 238.
- 35 D. Jelovina, n. d., 257 — 258.
- 36 S. Ercegović — Pavlović, Srednjovekovna nekropola u Nišu, Starinar, knj. XXVII — 1976, Beograd, 1977, 83.
- 37 M. Janković, Dve srednjovekovne nekropole u istočnoj Srbiji, Starinar, knj. XXIV — XXV/1973 — 1974, Beograd, 1975, 227.
- 38 Čorović — Ljubinković, Nekropola crkve Sv. Petar kod Novog Pazara, Zbornik Narodnog muzeja VI, Beograd, 1970, 209.
- 39 B. Aleksova, n. d., 25, T VI, 26.
- 40 D. Minić, n. d., 238.
- 41 M. Čorović — Ljubinković, Dosadašnja iskopavanja na Brestoviku, Zbornik radova Narodnog muzeja, I, Beograd, 1958, 326.
- 42 M. Garašanin — J. Kovačević, Pregled materijalne kulture južnih Slovena, Beograd, 1950, 205.
- 43 Š. Bešlagić, n. d. 62. T VI, 1 i 4; T VIII, 4; T IX, 1 — 3; T X, 3.
- 44 N. Miletić, n. d., 24.
- 45 J. Korošec, Nekropola na Ptijskem gradu, Ljubljana, 1952.
- 46 D. Jelovina, n. d., 258 — 259.
- 47 S. Gunjača, Starohrvatska crkva i kasnosrednjovekovno groblje u Brnazima, Starohrvatska prosvjeta, III serija, sveska 3, Zagreb, 1955, 104.
- 48 S. Gunjača, Starohrvatska crkva i groblje na Lopuškoj Glavici ..., Starohrvatska prosvjeta, III serija, sveska 3, Zagreb, 1954, 24.
- 49 M. Bajalović — Birtašević n. d., 7 — 9.
- 50 M. Čorović — Ljubinković, Dosadašnja iskopavanja..., Zbornik radova Narodnog muzeja, Beograd, 1958, 327.
- 51 D. Minić, n. d., 238.
- 52 M. Garašanin — D. Garašanin, n. d., 194.
- 53 B. Aleksova, n. d., 25.
- 54 S. Pavlović — Ercegović, Srednjovekovna nakropola u Nišu, Starinar, knjiga XXVII — 1976, Beograd, 1977, 84.
- 55 Lj. Karaman, Starohrvatsko groblje na »Majdanu« kod Solina, Split, 1936, 7.
- 56 Lj. Karaman, Iskopine društva »Bihać«, Rad JAZU, knj. 268, Zagreb, 1940 8.
- 57 Lj. Karman, Iskopine društva »Bihać« ..., Rad JAZU, knj. 268, Zagreb, 1940. 10; J. Korošec, Uvod v materijalno kulturo Slovanov... Ljubljana, 1952, 93; M. Garašanin — J. Kovačević, n. d., 202.
- 58 Š. Bešlagić, n. d., 64
- 59 N. Miletić n. d., 24.
- 60 M. Bajalović — Birtašević, n. d., 10.
- 61 J. Kastelic — J. Šerl, n. d., 24; J. Kastelic, Slovanska nekropola na Bledu, Ljubljana, 1960. 11; B. Valič, n. d., 11.
- 62 M. Čorović — Ljubinković, Dosadašnja iskopavanja u Brestoviku, Beograd, 1958, 327.
- 63 D. Jelovina, n. d., 258.
- 64 M. Garašanin — D. Garašanin, n. d., 193.
- 65 S. Ercegović — Pavlović, Srednjovekovna nekropola u Nišu, Starinar Beograd, 1977, 85.
- 66 D. Minić, n. d., 238 — 239.
- 67 D. Petrović, n. d., 282.

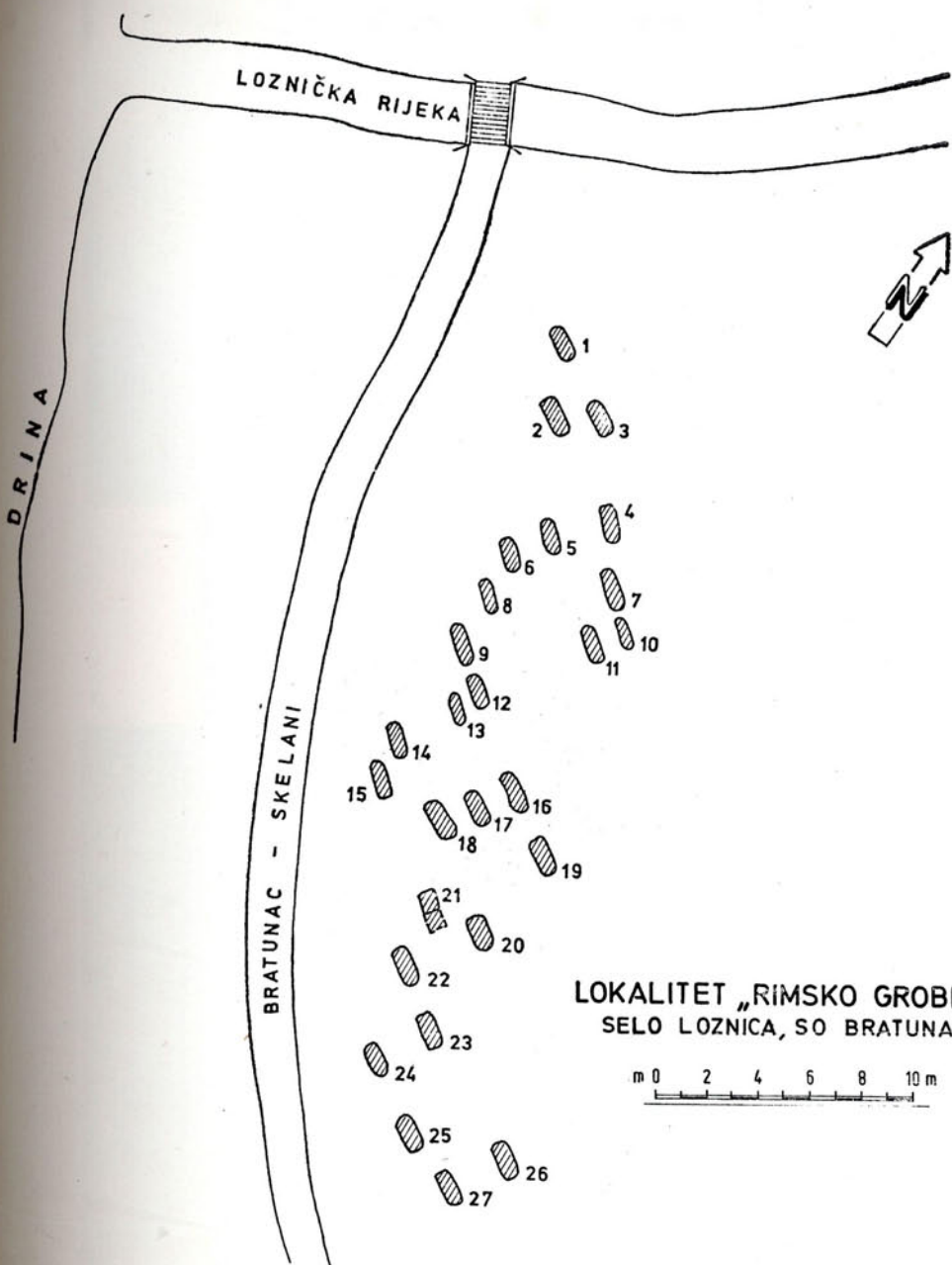
- 68 B. Aleksova, n. d., 26, T XII, 65a.
- 69 Š. Bešlić, n. d., 76 — 78, T XIII 2, T XIV 2, T XVII 4, T XXI 1. T XXXIX 2, T XLIII.
- 70 I. Čremošnik, Nalaz nakita u srednjevekovnoj zbirci ..., GZM IV, Sarajevo, 1951, 261, T IV 8.
- 71 Rimska utvrda na Crikvenici i kastrum kod Doboja, GZM, knj. 1, 1891, 252, sl. 2.
- 72 I. Čremošnik, n. d., 261, T IV 9.
prosvijeta, III serija, sv. 7, Zagreb, 1960, 263, T. II, 94.
- 73 D. Jelovina, Kasnosrednjevekovna nekropola »Greblje« ..., Starohrvatska
- 74 J. Kovačević, Prilozi rješavanju postupka i razvoja južnoslovenskog zlatarstva i zlatarskih proizvoda u ranom srednjem veku, Istorijski glasnik, Beograd, 1950, 14, T VIII sl. 2 i 7.
- 75 S. Gunjača, Rad muzeja hrvatskih starina u godini 1951. Starohrvatska prosvjeta, III serija — sveska 3, 188, sl. 7.
- 76 M. Čorović — Ljubinković, Bijoux communs aux Slaves du sud et leurs variantes locales, Archeologia iugoslavica III, Beograd, 1959, 118 — 119, T XLII sl. 8.
- 77 J. Kovačević, n. d., 34, T VIII, sl. 8, 269 i 5.
- 78 J. Kovačević, Naušnice i minduše sa jagodama, Muzeji 2, Beograd, 1949, 117.
- 79 I. Čremošnik, n. d., 264.
- 80 I. Bojanovski, Arheološki pabirei sa područja antičke domavije, st. 105 — 107, Tuzla 1965, članci i građa, VI.
- 81 J. Kovačević, Naušnice i minduše ..., Muzeji 2, Beograd, 1949, Lj. Karaman, Starohrvatsko groblje na »Majdanu« kod Solina, Split, 1936, 14; S. Gunjača, Novi naučni rezultati u Hrvatskoj arheologiji, Zagreb, 1959, 25; Z. Vinski, Starohrvatske naušnice u arheološkom muzeju u Zagrebu, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, Zagreb, 1949, 34 — 35.
M. Garašanin — D. Garašanin, Srednjevekovno srpsko groblje u Dobrači, Starinar V — VI, Beograd, 1956, 203.
- 82 D. Jelovina, n. d., 266.
- 83 Š. Bešlić, n. d., 78.
- 84 J. Kovačević, Prilozi rešavanju i postanka ... Istorijski glasnik, Beograd, 1950, 48.
- 85 M. Čorović — Ljubinković, n. d., 118 — 119.

NOTGRABUNG AUF DER NEKROPOLE »RÖMISCHER FRIEDHOF« IN LOZNICA

Anlässlich der Rekonstruktion der Strasse Bratunac — Skelani wurde der südliche Teil der Nekropole vermichtet. Dabei wurden 33 Dankmäler disloziert und 27 Gräber untersucht. Die Toten lagen in der ost-westlichen Richtung, in gewissen Reihen gerichtet. Sie wurden werschiedentlich hergerichtet; manche in hölzernen Särgen, und manche in steinernen Umrahmungen.

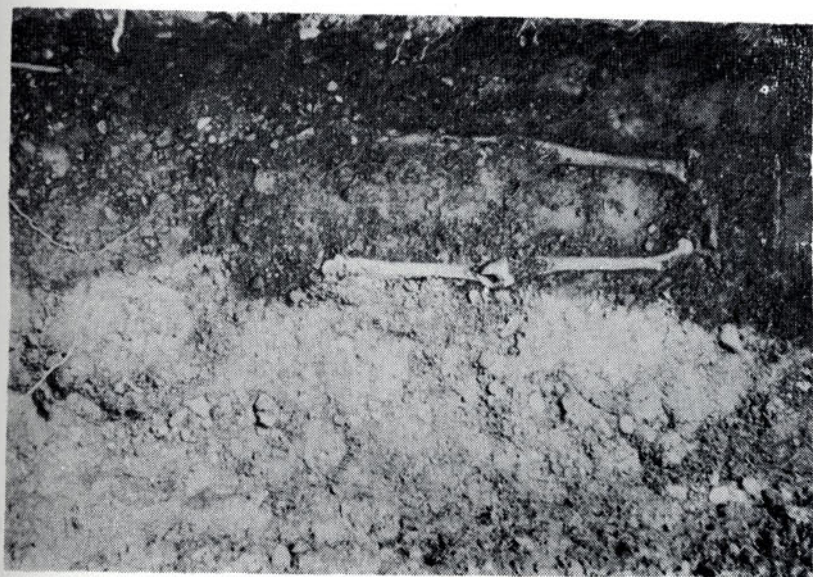
In einem Grab wurde eine kupferne Münze, und in einem anderen (Nr. 20) ein Ohrring aus Filigran entdeckt.

Die Nekropole wurde annähernd in die Zeit von XIII bis zum XV Jahrhundert datiert.

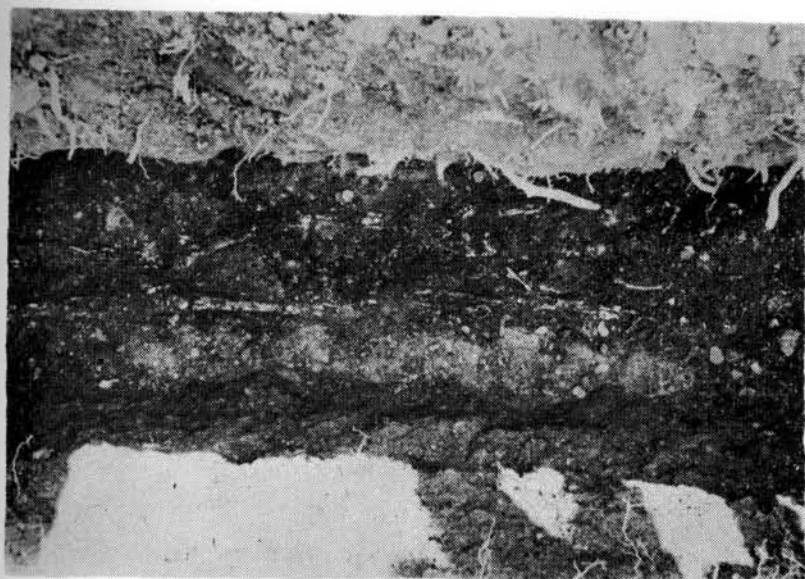

Sl. 1. Deo otkopanih grobova

Sl. 2. Grob 3.

Sl. 1. Grob 7.

Sl. 2. Grob 8.